

ULOGA UČITELJA U SOCIJALNOJ INTERAKCIJI UČENIKA S TEŠKOĆAMA

Doc. Dr. sc. Anamarija Žic Ralić

Kolegij: Inkluzivni pristup odnosu s vršnjacima

Diplomski studij Edukacijske rehabilitacije

Utjecaj učitelja

- Učitelj kao najvažnija i najutjecajnija osoba u razredu svojim stavovima i ponašanjem izravno i neizravno utječe na ponašanje učenika i njihove međusobne odnose.
- Na temelju interakcije učitelja i učenika, djeca će odabrati koji su im sučenicima simpatični a koji antipatični (Birch & Ladd, 1997; prema Montague & Rinaldi, 2001).

Utjecaj ponašanja učitelja na prihvaćenost i samopoimanje djeteta

- Način, sadržaj i ton kojim se učitelj obraća nekom djetetu utjecati će na njegovu prihvaćenost ili odbijenost od strane vršnjaka.
- Štoviše, ponašanje učitelja prema pojedinom učeniku ne samo da će utjecati na percepciju tog djeteta od strane vršnjaka, već i na njegovo samopoimanje.
- Djeca koju učitelji ne zamjećuju, javno kritiziraju ili negativno procjenjuju vrlo će vjerojatno biti tako doživljavana i od strane svojih vršnjaka.

Učitelj i agresivno ponašanje djece u razredu

- U razredima u kojima učitelji otvoreno pokazuju averziju prema agresivnom ponašanju, agresivna djeca su slabije prihvaćena od strane vršnjaka, dok je u razredima u kojima su učitelji nešto toleranтниji, vršnjaci su također skloni biti toleranтниji na agresiju (Chang, 2003.)
- Dobar odnos djece sa svojim učiteljima utječe na smanjenje učestalosti agresivnih ponašanja kroz duži period (Hughes, Cavell & Jackson, 1999.).

Učitelj i samoprocjena

- Stav učitelja utječe i na samoprocjenu agresivne djece te su agresivna djeca u razredima u kojima se ovo ponašanje do neke granice tolerira sklona imati realnu sliku o svojoj socijalnoj kompetenciji za razliku od djece koju učitelji više kritiziraju zbog nepoželjnih ponašanja, koja sebe smatraju kompetentnima unatoč odbijanju i učitelja i vršnjaka (Chang, 2003.).

Odnos s odgajateljem i nepoželjna ponašanja

- Ako je djetetov odnos s odgajateljem bio obilježen visokom frekvencijom sukoba, korelacije s nepoželjnim ponašanjem za vrijeme igre s vršnjacima znatno su veće kod temperamentne djece
- S druge strane, ako je odnos odgajatelj-dijete obilježen s malo konflikta, temperamentnija djeca ne pokazuju tendenciju iskazivati nepoželjna ponašanja toliko često za vrijeme igre (Swaim Griggs i suradnici, 2009.)

Učitelji i vršnjaci

- učitelji i vršnjaci percipiraju ponašanje djece s teškoćama učenja kao manje prosocijalno (Bryan, Bryan, 1977, 1990, prema Dyson, 1996; Bursuck, 1989; Priel, Leshem, 1990).

Povezanost procjene učitelja i prihvaćenosti djece s teškoćama

- Utvrđena je pozitivna korelacija između procjene učitelja o ponašanju djece s teškoćama u školi i njihove prihvaćenosti od strane vršnjaka iz razreda za zajedničko učenje, sjedenje i druženje. Kompetentnost i samopoštovanje učitelja nisu statistički značajno povezani s procjenom ponašanja i prihvaćenosti djece s teškoćama među vršnjacima (Stančić, Žic Ralić, Cvitković, 2007).

- postoji statistički značajna pozitivna korelacija između samoprocjena ponašanja djece s teškoćama učenja (BRP-2 dom) i procjena ponašanja od strane učitelja (BRP-učitelji) što nije slučaj kod tipične djece (Igrić, Cvitković, Wagner-Jakab, 2009).
- Nalaz ukazuje na posebnu važnost koju učitelji imaju u socioemocionalnom razvoju učenika s teškoćama učenja u dobi od 12 godina te se povezuje s ranijim istraživanjima koja govore kako djetetova percepcija postignuća ovisi o povratnim informacijam koje dobivaju od učitelja (Bear, Minke, Griffin, Deemer, 1998).

Procjena ponašanja (Žic Ralić i Cvitković 2011).

- učitelji su dali statistički značajno niže procjene adaptivnog ponašanja u školi kod djece s teškoćama u odnosu na tipičnu djecu na svim varijablama BRP-a osim na varijabli koja se odnosi na ogovaranje.
- Ovaj rezultat govori o percepciji učitelja prema kojoj su učenici s teškoćama značajno različitog ponašanja u školskom okruženju u odnosu na tipične učenike. Ovako niska sveobuhvatna procjena djece s teškoćama možda više govori o odnosu učitelja prema ovoj populaciji nego o njihovom stvarnom ponašanju u školi

Procjena ponašanja

- Za razliku od rezultata dobivenih istraživanjem Žic Ralić i Cvitković (2011) gdje učitelji sve vide lošijim, učitelji u istraživanju Žic (2000) statistički značajno više uočavaju neuspjeh u školi i nezadovoljavajuće odnose s vršnjacima kao odrednike niže razine ponašanja u školi djece s teškoćama. Istovremeno učitelji djece starije osnovnoškolske dobi izvještavaju da je kod njihovih učenika s teškoćama statistički značajno bolje ponašanje u školi, nego što je to slučaj kod tipične djece iste dobi.

Procjena lijenosti

- U procjenama adaptivnog ponašanja djece s teškoćama roditelji i učitelji razlikuju se u procjeni lijenosti. Roditelji statistički značajno manje uočavaju lijenost djece s teškoćama nego učitelji, što se tumači pretpostavkom da roditelji prepoznaju da je loš uspjeh djeteta u školi posljedica djetetovih teškoća, ali i slabe prilagodbe u školi, a ne lijenosti, dok učitelji možda nisu dovoljno senzibilizirani u razlikovanju lijenosti i nemogućnosti postizanja uspjeha djeteta standardnim metodama poučavanja (Žic Ralić i Cvitković 2011).

Orijentacija na odnose / zadatke

- Raspored klupa može naglašavati što se želi od učenika.
  - ▣ Klasičan raspored klupa češće naglašava **orijentaciju prema znanju i poštivanju pravila,**
  - ▣ spojene klupe gdje učenici sjede u krugu naglašavaju **orijentaciju ka pozitivnim odnosima i učenju suradnje**
- Najdjelotvornija u postizanju uspjeha i zrelosti grupe je orijentacija koja uzima u obzir i odnose i zadatke, ali s naglaskom na odnosu.

Učitelj kao voditelj razreda

- Usmjerava i koordinira aktivnosti razreda ka zajedničkom cilju pri čemu brine o socio-emocionalnim potrebama učenika
- Upravljanje razredom uključuje jednako toplinu i brigu za učenike kao i kontrolu.
- Voditelj / učitelj je istodobno usmjeren na pojedine članove grupe, grupu kao cjelinu i okruženje grupe

Stil vođenja

- Autokratski nastavnik – krut način upravljanja razredom i krut odnos prema djeci, posljedica je da su djeca neprijateljski raspoložena, ograničava učenike, i čini ih sputanima
- Permisivan nastavnik - ne postavljaju se nikakve granice djeci, velika sloboda koja na početku izgleda primamljivo, na kraju dovodi do dezorganiziranosti, a može biti shvaćena i kao nezainteresiranost, posljedice – nezrelost i neodgovornost, nezadovoljstvo i manjak samokontrole
- Demokratski nastavnik – topao odnos, česti razgovori, postojanje razumljivih, ali čvrstih granica ponašanja, posljedice - prijateljski raspoložena djeca, kooperativna i samopouzdana.

Stil kojim nastavnik upravlja razredom

AUTOKRATSKI

- VLADAR
- OŠTAR GLAS
- NAREDBA
- MOĆ
- PRITISAK
- NAMETANJE ZADATKA
- STALNO KRITIZIRANJE
- ČESTO KAZNITI
- SAMO MOJA ODGOVORNOST

DEMOKRATSKI

- VOĐA
- PRIJATELJSKI GLAS
- SAVJET I MOLBA
- UTJECAJ
- SUGESTIJA
- TRAŽENJE SURADNJE
- ČESTO OHRABRIVANJE
- ČESTO POMOĆI
- PODIJELJENA ODGOVORNOST

Stvaranje pozitivne klime u razredu

- **podučavanje** važnih interpersonalnih vještina
- **poticanje** razvoja zajedništva grupe
- **očekivanja** (najbolje od sebe i drugih, međusobna podrška u postignuću)
- **vodstvo** (olakšava grupne interakcije i potiče kohezivnost)
- **norme** (koje podržavaju individualni rad, ali i potiču interpersonalne odnose i zajedničke ciljeve)
- **vrijednosti** (uključenost svih i međusobno uvažavanje)
- **komunikacija** (živa i otvorena komunikacija među članovima)
- **kohezivnost** (osjećaj zajedništva u cjelini)

Jačanje grupne kohezije

- donositi slike prijatelja i pričati o tome kako su se upoznali
- svatko napiše biografiju o sebi i ona bude dostupna drugima
- staviti imena u kutiju izvući parove, i onda svaki par o drugom treba reći nešto lijepo
- objaviti tekst sa imenima, hobijima, interesima svakog pojedinca
- grupe formirati na takav način da ne budu uvijek isti pojedinci zajedno, itd.
- na taj način razvija se prijateljstvo i povjerenje, a time jača i kohezivnost, što opet dovodi do boljeg postignuća.

Razred / grupa u kojoj

- se dijete i njegove specifičnosti uvažavaju,
- se djeca uče socijalnim vještinama
- odrasli daju pozitivan model ponašanja u odnosu s djecom s teškoćama
- Provode intervencije usmjerene na okruženje (npr. dodjeljivanje uloga pomagača, dogovaranje načina vršnjačke podrške, kooperativno grupiranje, vršnjačko instruiranje i sl.)

Pogodovati će uspješnoj socijalnoj integraciji djece s teškoćama

U školskom kontekstu socijalni razvoj može se poduprijeti:

- a) aktivnostima koje se izvode u paru ili u malim skupinama;
- b) izoliranoj i usamljenoj djeci potrebno je pružiti podršku i pomoći im pri uključivanju među ostalu djecu;
- c) razumjeti da djeca ne samo da žele komunicirati s ostalima, već je to nužno za njihov zdravi razvoj.

Uloga učitelja

- Učenicima treba objasniti:
  - ▣ Učenik s teškoćama vrijedan je član razredne zajednice koji pored ograničenja ima i niz kvaliteta, talenata i interesa
  - ▣ Ponekad je nužno uvesti promjene u aktivnosti razreda, kako bi i učenik s teškoćama doživio uspjeh u onom što radi

Uloga učitelja

- Učitelj je model prikladne socijalne interakcije i socijalnih vještina.
- Na satu razredne zajednice preporuča se provoditi vježbe/igre kroz koje djeca uče vještine kojima ostvaruju pozitivnu socijalnu interakciju (vještine komunikacije, uživljanje u tuđi položaj, vještine rješavanja konflikata)

Uloga učitelja

- Poticati djecu da se međusobno odnose s poštovanjem – uvažavajući
  - ▣ tuđe mišljenje,
  - ▣ sposobnosti i vještine koje svatko dijete može unijeti u prijateljstvo,
  - ▣ različitosti među djecom,
  - ▣ različita iskustva i sl.
- Nitko u razredu ne smije biti isključen iz zajedničke aktivnosti

Uloga učitelja

- Odmah reagirati na odbijanje nekog djeteta od strane drugog, uz isticanje da se prema svakom djetetu treba odnositi s poštovanjem.
- Ohrabriti pozitivnu socijalnu interakciju putem aktivnosti u paru s različitom djecom u razredu
- Poticati suradnju među djecom (mali grupni projekti – kolaž – timski rad)

Edukacija učitelja

- Cilj: podizanja kompetentnosti učitelja za rad u razredu u kojem je integriran učenik s teškoćama u razvoju
- "Edukacija učitelja i integracija djece s posebnim potrebama" provodi se od 1996.g, prvo kao eksperimentalni projekt ERF-a, a potom kao redovita aktivnost Udruge IDEM

Edukacija učitelja utjecala na:

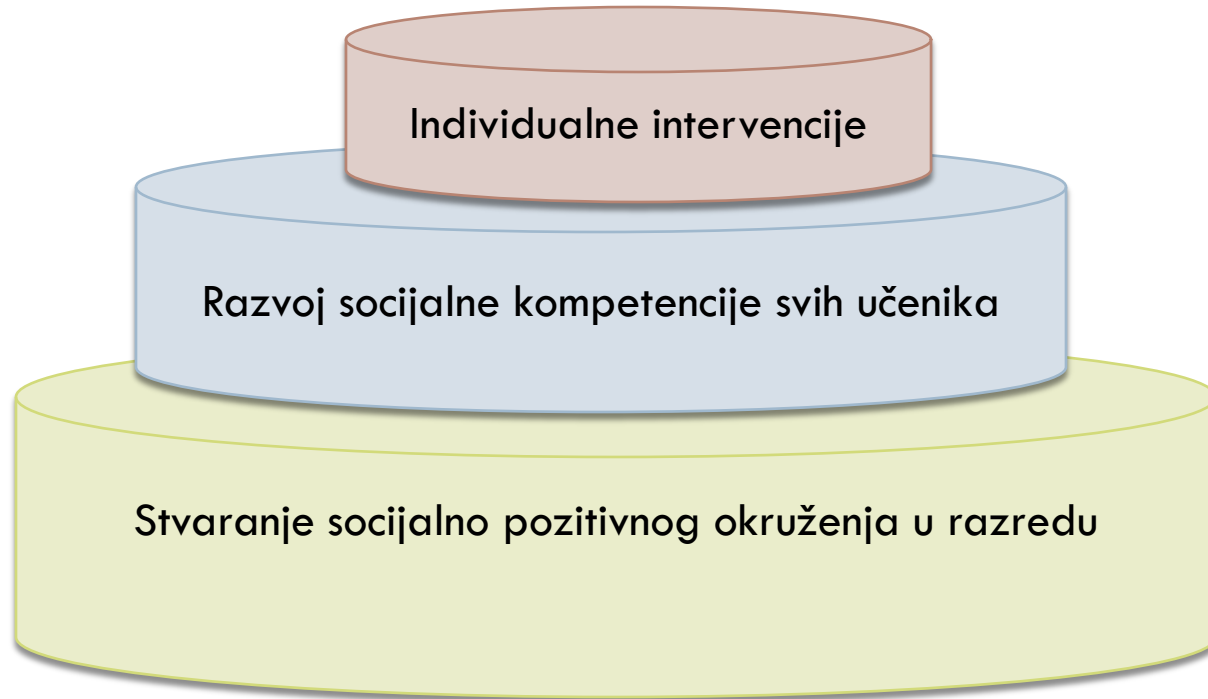
- Pozitivnu promjenu stavova učitelja
  - ▣ Nakon edukacije, učitelji eksperimentalne skupine više uočavaju negativnosti segregacijskog školovanja djece s teškoćama, smatraju da se redovne škole mogu prilagoditi djeci s teškoćama, te sebe doživljavaju kompetentnijima za rad s ovom djecom (Kiš-Glavaš, 2000).

Edukacija učitelja utjecala na:

- Odnos učitelja prema djetetu s teškoćama, kao i na procjenu same djece s teškoćama o njihovim odnosima s vršnjacima, ali nije u dovoljnoj mjeri utjecala na promjenu ponašanja vršnjaka prema djetetu s teškoćama (Žic 2002).

Struktura socijalne podrške (Meadan, Monda-Amaya, 2008)

- Naglasak na prevenciji i intervenciji

Stvaranje socijalno pozitivnog okruženja u razredu

- Stvaranje:
- Prilike za socijalnu interakciju
- Osjećaja vlastite vrijednosti i
- Prihvaćenost svakog učenika u razredu
- Osjećaja zajedništva, pripadnosti
- Osjećaj sigurnosti, povjerenja i povezanosti
- Pravila ponašanja
- Razumijevanje različitosti

Razvoj socijalne kompetencije svih učenika

- Socijalne vještine uče se u prirodnim situacijama kroz školske aktivnosti
- Učitelji odabiru jedan od programa za stjecanje socijalne kompetencije

Individualne ciljane intervencije

- Utvrditi razloge zbog kojih učenik nije usvojio poželjno ponašanje ili pokazuje nepoželjno ponašanje
- 3 vrste deficita:
  - deficit u usvajanju - učenik nema socijalne vještine ili nije u mogućnosti razlikovati prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja u određenim situacijama
  - deficit u izvođenju - učenik ne pokazuje prikladno ponašanje na prihvatljivom nivou u određenoj situaciji
  - nedostatak fluentnosti, lakoće izvođenja